

Kur kreiptis konsultacijų ir pagalbos Kretingoje?

Kretingos psichikos sveikatos centras
Žemaitės al.1, Kretinga, tel. 79055

Vaiko teisių apsaugos tarnyba
J. K. Chodkevičiaus g. 10, Kretinga, tel. 51015

Kretingos socialinių paslaugų centras
Klaipėdos g.135A, Kretinga, tel.78988, 78989

Kretingos rajono pedagoginė psichologinė tarnyba
J.K.Chodkevičiaus g. 10, Kretinga, tel. 78939

Mokyklų psichologai, socialiniai pedagogai

Nemokama psichologinė pagalba telefonu:

Vaikų linija 8-800-11111

Jaunimo linija 8-800-28888

Vilties linija 8-800-60700

SMURTAS EKRAANE

SMURTAS EKRANE

Teresė Ramanauskienė

Vaikų ir paauglių psichiatrė

Kretingos psichikos sveikatos centras

Ką vaikai žiūri?

Šiais laikais per televiziją yra rodoma daugiau smurto negu bet kada anksčiau. Nors ir nėra tiksliai moksliskai įrodyta, kad nuo to nukenčia vaikai, bet visi pastebime, kad smarkiai padaugėjo smurtaujančių vaikų. Smurtas pasiekia mūsų vaikus ne tik per televiziją, bet ir kino teatruose, internete ar per videofilmus. Kai tiek daug smurto ekrane, darosi sunku kontroliuoti, ką žiūri mūsų vaikai.

Ar smurtas ekrane yra pavojingas?

Klausimas, ar smurtas ekrane yra pavojingas, jau seniai keliamas. Nustatyta, kad vaikus smurtas ekrane paveikia dvejopai:

- Vaikai ima kopijuoti tai, kas daroma ekrane ir galvoja, kad smurtas – tai kasdienis juos supantis reiškinys;
- kiti ima bijoti juos supančio pasaulio, kai pamato, kiek smurto juos supa;

Smurtas, matytas vaikystėje, gali atsilipti ir po daugelio metų, kai vaikas jau atrodo ir bus pamiršęs tai, ką matė, bet daug dalykų užsifiksuoja pasąmonėje.

Ką mano tėvai?

Susirūpinimas auga tarp jaunų tėvų, kuriems svarbus jų vaikų vystymasis ir smurto ekrane įtaka. Štai ką mano keletas tėvų:

„Per daug smurto supa mus“

„Man nepatinka smurtas ekrane, bet mano vaikui tai tikrai nekenkia“

„Negalima kaltinti televizijos, kad ji rodo tai, kas dedasi pasaulyje...“

„Televizija nedaro tokios didelės įtakos kaip tėvai...“

Šie tėvų pasisakymai parodo, kad tėvai rūpinasi savo vaikais, bet nenumano, kokią žalą gali padaryti per televiziją rodomas smurtas.

Taigi, kokią neigiamą įtaką daro ekrane matomas žiaurumas? Ką mes galime padaryti?

Maži vaikai tiki, kad viskas televizijos ekrane yra „iš tikrųjų“.

Norint suprasti, kaip televizija bei videofilmai įtakoja vaiko gyvenimą, mes pirmiausia turime pažinti mažojo vaiko pasaulį.

Vaikai iki šešerių metų, pvz., nesugeba atskirti fantazijos nuo realybės. Jie tiki, kad tai, kas vyksta televizijos ekrane yra „iš tikrųjų“, tikra.

Tokio amžiaus vaikai nemato aiškios ribos tarp to, kas vyksta ekrane ir kambaryje, kuriame jie sėdi. Jie jaučiasi tarsi patys dalyvautų veiksmo.

Nesuvokia turinio

Mažesniems vaikams TV laidos – tai epizodai, neturintys jokio turinio. Taip pat vaikams sunkiai suprantamos užsienio satelitinės laidos dėl greito tempo bei nepažįstamos kalbos.

Suvokia tai, kas jiems pažįstama

Maži vaikai pirmiausia pradeda suvokti tai, ką jie jau pažįsta. Jie tapatina save su kitais vaikais bei tais, kurie yra maži ir silpni, pvz., mažais gyvūneliais. Jie taip pat lengvai tiki, kad tai, kas vyksta ekrane, įvyks ir su jais.

Pradeda pažinti

Tik nuo ketverių metų vaikas pradeda suvokti, kad tai, kas vyksta TV ekrane, yra „taip tyčia“.

Nuo šešerių metų

Nuo šešerių metų amžiaus vaikas pradeda gebėti padrikas scenas jungti į vientisą veiksmą filme, o taip pat žymiai pagerėja sugebėjimas skirti fantaziją nuo realybės. Tačiau tik nuo dvylikos metų jie gali daryti savo išvadas ir įvairiais niuansais atspindėti tai, kas vyksta ekrane.

Kas baugina?

Labai sunku iš anksto numatyti, ko mažas vaikas gali išsigąsti. Kartais užtenka pamatyti, kaip mažas kačiukas ieško savo mamos arba kaip pykstasi suaugusieji. Dažniausiai tai tokie dalykai, į kuriuos suaugusieji nekreipia dėmesio.

Stiprus garsas

Vaizdas stambiu planu, stiprūs garsai ir netgi grasinanti balso intonacija taip pat gali išgąsdinti mažus vaikus. Minėtieji dalykai – tai neatskiriama programų, kurios susijusios su žiaurumu, ir netgi žinių laidų, kai kalbama apie karus bei įvykusias nelaimes, dalis.

Žiaurumas

Daug vaikų bei paauglių niekaip nesugeba įveikti išgąščio, patirto žiūrint žiaurumus per televiziją bei videofilmuose. Tai sužinojome, atlikę apklausą tarp paauglių. Vaikams reikalinga suaugusiųjų pagalba, kad būtų galima įveikti šiuos sunkumus.

Ką sako vaikai?

„Mano mažasis brolis ėmė spardyti sienas, kai pamatė kovinį filmą apie kikboksą, o jam tik šešeri...“

„Žmonės nebūtinai turi taip elgtis, kaip rodoma per televizorių...“

Ką jūs galite padaryti?

Paklausinėkite draugų, kokias laidas ar filmus jie leidžia žiūrėti savo vaikams, ir kartu patarkite jiems, jei jie dar nesusidūrė su šia problema, nes jų vaikas dar per mažas.

Prisiminkite, kad smurto scenos išlieka vaiko sąmonėje. Tai gali atsiliepti jo elgesiui net po daugelio metų.

Jei samdote auklę, tai būtinai jai išaiškinkite, ką jūs leidžiate žiūrėti vaikui, o ko ne.

Jei norite vaiką po truputį pratinti prie to, kas dedasi pasaulyje,

galite jam leisti būti kartu su jumis, kai rodomas koks nelabai vaikiškas filmas. Jei jam bus per baisu, tai jis paprasčiausiai užsidengs akis arba paprašys, kad išjungtumėte televizorių.

Kokią įtaką vaikui daro matytos smurto scenos?

Televizija vaidina didžiulį vaidmenį vaiko gyvenime. Tai, kaip jis reaguos į smurtą, daugiausia priklauso nuo jo subrendimo ir amžiaus.

Pabandysime apžvelgti, kaip smurtas veikia skirtingo amžiaus vaikus.

Jaunesni nei 5 metų...

Turi pomėgį žiūrėti jų mėgiamų herojų laidų kartojimus ar net prašo tėvų jas įrašyti. Pradedą naudotis distancinio valdymo pulteliu, todėl gali persijungti kanalus. Mėgsta kopijuoti ir daryti taip, kaip daroma ekrane.

Ką daryti?

Stenkitės būti su vaiku, kai jis žiūri televizorių. Jei pastebėsite, kad vaikas persijungė kitą kanalą ar išsigando to, kas buvo rodoma, prieikite ir išjunkite. Stebėkite, ar vaiko elgesys nepakito, gal jis jau prisižiūrėjo kokių nors jam netinkamų scenų.

6-9 metų amžiaus...

Gerai supranta tai, kas vyksta, nors jiems dar tebėra sunku suprasti ribas tarp tikrovės ir kūrybos.

Ką daryti?

Pakalbėkite su vaiku ir pabandykite jam paaiškinti apie skirtumus tarp tikro gyvenimo ir jo matytų filmų bei laidų.

10-16 metų amžiaus...

Supranta skirtumą tarp realybės ir išgalvotų dalykų. Visiškai supranta ir jau gali atsakyti už savo elgesį. Labai didelis potraukis susiformuoti požiūrį, kad viską galima išspręsti kumščiais.

Ką daryti?

Tokio amžiaus vaikai jau beveik susiformavę, todėl dar galite bandyti pakeisti jų žiūrėjimo įpročius, bet vargu ar bepavyks. Todėl reikia vaikų televizijos žiūrėjimo įpročius formuoti nuo pat mažens.

Apsispręskite, kas yra tinkama vaikui...

Nėra jokių nustatytų normų, kurios padėtų tėvams apsispręsti. Tai priklauso nuo laikmečio bei nuo tėvų. Per pastaruosius metus labai pasikeitė tėvų požiūris į smurtą ekrane. Jie pasidarė labiau tolerantiški šiam reiškiniui. Štai keletas patarimų, padėsiančių nuspręsti:

Televizija

– dauguma vaikams tinkamų laidų yra rodoma dieną ar anksti vakare, todėl venkite, kad vaikas žiūrėtų televizorių vėlai;

– parinkite tokią programą (daugelis televizijos laidų yra agresyvios ir su smurto bei žiaurumo elementais), kurią jis gali žiūrėti, ir **nelaikykite televizoriaus nuolat įjungto!** Atkreipkite dėmesį, ką mažieji vaikai žiūri, kai vyresnieji vaikai būna namuose (ne trylikametis turi nuspręsti, ką žiūrėti šešiamečiui);

– žiūrėkite televizorių kartu (kad televizoriaus žiūrėjimas padarytų vaikui teigiamą įspūdį, geriausia, kad jis žiūrėtų kartu su suaugusiais, su kuriais jis jaučiasi saugus);

– išreikškite savo požiūrį į žiaurumą (jūs esate svarbiausias asmuo vaiko gyvenime, ir jūsų asmeninis požiūris daro didžiausią įtaką. Neigiamai reaguokite į žiaurumą ekrane. Parodykite, kad jūs nepriartariate smurtui bei žiaurumui!);

– kalbėkite apie tai, kas yra žiauru (paprašykite vaiko papasakoti apie tai, kas yra baisu. Padėkite jam užduodami klausimus). Kalbėjimas atvirai apie tokius dalykus sumažina įtampą. Žaidimo keliu išreikšdamas savo įspūdžius apie žiaurią laidą, vaikas taip pat įveikia savo baime;

– nenutraukite žaidimo (jei jūsų vaikas žaidžia, nepertraukite žaidimo tam, kad galėtumėte žiūrėti televizorių! Per daug žiūrint televizorių, vagiamas laikas nuo kitos veiklos, kuri labai svarbi vaiko vystymuisi).

Filmai ir videojuostos

Kartais pavyksta rasti kasečių ir filmų, kuriuose nurodoma jų kategorija, bet dažniausiai tai tenka padaryti tėvams.

Filmų ir laidų klasifikacija

Lietuvoje naudojamos šios kategorijos:

T; N-7, N-14; S.

Visada atkreipkite dėmesį, ar atsiranda kurie nors iš šių simbolių.

Ką daryti?

Saugokite savo vaikus nuo netinkamų laidų ir filmų. Nebūtina akiai remtis klasifikacija, juk Jūs galite geriau nuspręsti. Jei nesate tikri dėl videojuostos, kurią žada žiūrėti Jūsų vaikas, pirma peržiūrėkite ją patys.

Atsižvelkite į laidose minimus pastebėjimus:

-silpnų nervų žiūrovams patariame perjungti kanalą. Jei norite pažiūrėti ką nors skirta tik suaugusiesiems, žiūrėkite, kai šalia nėra vaikų, o paskui nepalikite juostos vaikui matomose vietose.

Internetas ir kompiuteriniai žaidimai

Šie dalykai tapo lengvai pasiekiami kiekvienam bet kokio amžiaus vaikui. Nors tai gali būti gera mokomoji priemonė, ji gali ir pakenkti vaikui, nes labai daug žaidimų turi smurto elementų, o internete pilna piešinių ir nuotraukų su smurtinėmis scenomis. Nors imama klasifikuoti žaidimus pagal amžių, o interneto puslapiams peržiūrėti yra kuriamos apsauginės programos, tačiau neįmanoma visko kontroliuoti, todėl geriausia yra nustatyti žaidimo ir naudojimosi internetu taisykles.

Ką galite padaryti?

Prižiūrėkite vaikus, kai jie naudojami internetu ar žaidžia kompiuterinius žaidimus. Sudarykite žaidimų vertinimo sistemą. Padėkite vaikui išsirinkti žaidimus, kuriuose nėra smurtinių scenų. Paaiškinkite vaikui, kodėl kai kurie žaidimai yra jam netinkami. Pabandykite

vaikams įteigti, kad geriau žaisti žaidimus, kuriuose reikia ką nors spręsti ar mastyti.

Teisingo žiūrėjimo gidas

Keli patarimai, kaip vaikams įteigti teisingo žiūrėjimo taisykles:

1. Vaikai dažnai kopijuoja suaugusiuosius. **Rodykite jiems tik gerą pavyzdį.** Jei norite pasižiūrėti ką nors skirtą tik suaugusiesiems, pasistenkite, kad vaikai jau miegotų ar jų nebūtų šalia.

2. **Kalbėkite apie rodomas laidas.** Padėkite vaikams suprasti, kad visai nebūtina elgtis taip, kaip elgiasi žmonės ekrane, kad tai nenusako tikrosios žmogaus prigimties. Paklauskite vaikų nuomonės apie matytas laidas, sužinokite kokią įtaką tai daro jiems.

3. **Klauskite savo vaikų.** Nenuleiskite juokais, jei Jūsų vaikas išsigando to, ką pamatė ekrane. Paguoskite ir paaiškinkite, kad visi tokio amžiaus vaikai išsigąsta tokioje pačioje situacijoje.

4. Venkite žiūrėti žinių laidas **kartu su vaikais.** Dažnai per žinias rodomi kadrai gali **išgąsdinti vaiką.**

5. Jei abejojate dėl laidos tinkamumo, **išjunkite televizorių.**

6. **Neleiskite, kad ekranas užvaldytų vaiką,** pasiūlykite jam kitų pramogų.

7. **Paskatinkite kitas veiklos rūšis.** Visi tėvai nori, kad jų vaikai būtų sveiki ir pritampantys visuomenėje. Skatinkite savo vaikus užsiimti kuo nors kitu, ne tik sėdėjimu priešais televizorių. Juk nenorite, kad vaikas jam iškilusius sunkumus spręstų tik kumščių pagalba.

8. **Mokykite vaikus atsakomybės.** Nusakykite vaikams televizoriaus žiūrėjimo namuose taisykles. Paaiškinkite jiems, kad yra laidų,

kurias gali žiūrėti vaikai, bet yra ir tokių, kurios skirtos tik suaugusiems.

9. **Televizorius vaiko kambaryje?** Apklausa rodo, kad dauguma vaikų turi televizorius savo kambariuose. Jei leidžiate vaikui turėti televizorių savo kambaryje, tai nustatykite taisykles, ką galima žiūrėti ir ko negalima.

10. **Imkitės priemonių.** Darykite viską, ką tik galite, kad apsaugotumėte savo vaiką nuo smurto ekrane. Nuolatiniai skambučiai arba laiškai privers susimąstyti tuos, kurie rodo filmus ir laidas neatsižvelgdami į jaunuosius žiūrovus.

